

TIDLIGE MØNSTERTEKNIKKER

Åse Eriksen

Taquete og samitum er to bindinger som ble brukt i mønstervevingens tidligste historie. De to bindingene i prinsippet like, men har henholdsvis lerret/toskaft og kypert/treskaft som grunnbindinger. Innslagene i disse bindingene har samme oppgaver som renningstrådene i mønstervevingene som ble brukt i silkevevingen i Kina. Her veksler minst to renninger med forskjellige farger om å ligge på stoffets rette og baksiden, og mønsteret blir dannet ved denne vekslingen. Internasjonale termer for disse to teknikkene er henholdsvis weft faced compound (weave)tabby/twill og warp faced compound (weave)tabby/ twill (Geijer,1972,73). I Kina var teknikken fullt utviklet rundt 400 f.Kr., mens en variant med kypert som grunnbinding er mye yngre og kan ha blitt til som en følge av påvirkning fra samitumteknikken som etter hvert fant veien til Kina. Her ble den videreutviklet under Tang dynastiet rundt år 600-900 e. Kr.(Geijer,1972,74).

Hvordan denne påvirkningen og utvekslingen har foregått er det vanskelig å vite noe om, men den har sammen med silken uten tvil vært en viktig katalysator for utviklingen av veveteknologien både i øst og vest. Man antar at taquete har blitt utviklet i Iran rundt det andre århundre e.Kr, og at forbildet var kinesiske silkestoff som fant veien ut over Kinas grenser (Geijer,1972,74). I arkeologiske utgravinger både i Egypt og langs silkeveien er det funnet fragmenter av ullstoff vevd i taquete. Under en internasjonal utgraving ledet av John de Moinins Johnson ble det i 1913-14 funnet mange fragmenter av stoff vevd i taquete på gamle avfallsplasser i Egypt. Dateringene er litt uklare men det meste materialet er produsert rundt 400 e.Kr. (12, 48). Geograf og oppdagelsesreisende Sven Hedin fant tilsvarende fragmenter som er datert til 100-300 e. Kr på sin ekspedisjon vest i Kina i 1901 (Zetterstrøm, 1995,plansje 18). Antagelig var disse mønstrede ullstoffene i hovedsak innredningstekstiler.

Hvordan disse mønstrene, som er enkle i forhold til mønsteret på silkestoff fra Osebergfunnet, ble vevd har vært gjenstand for spekulasjoner og debatter i nyere tid. Tekstiltforskerne A. Geijer og H. Burnham argumenterer for at mønsteret i de tidligste kinesiske renningsvevnadene ble vevd direkte under arbeidets gang (Geijer, 1972,122), mens taquete og samitum ble vevd med et på forhånd oppsatt system eller apparat for gjentakelse av mønster (Geijer 1972,127). Her vil jeg argumentere for det må ha vært en overgangsperiode hvor mønster i taquete ble også ble hente fram mer direkte.

I følge professor Zhao Feng, China Nasjonal Silke Museum i Hangzhou, ble det i Kina under Tangdynastiet (608 -907 e.Kr.) utviklet et apparat som kunne lagre og gjenta mønster både i innslag og renningsretning i en vev. Denne teknologien fulgte silkeveien vestover, og ulike versjoner av slike redskap spredde seg i vest-Asia, Persia, India, Marocco og Europa i

perioden 11 – 15 århundre. Men i en lang periode før dette blir det antatt at det fantes system for å repetere et mønster i innslagsretningen i disse områdene. (8)

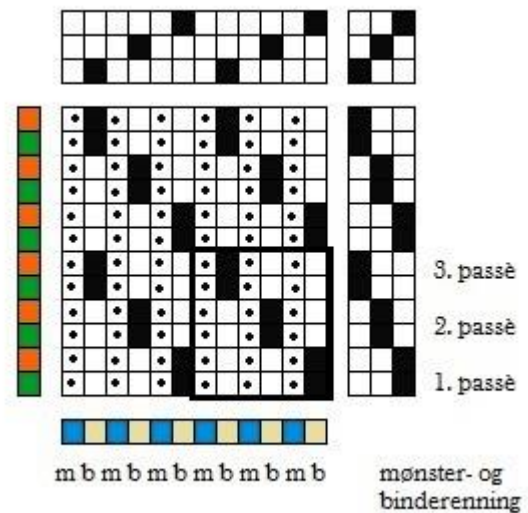
Professor Zhao Feng hevder at et apparat for gjentakelse av mønsteret i en retning var mest sannsynlig etablert da silkematerialet for alvor ble tatt i bruk utenfor Kina rundt år 500-600. En endring som sannsynligvis kom med silkematerialet var overgangen fra to til tre skaft i grunnbindingen, fra lerret til kypert. Med lengre innslagsflotteringer kommer silkens glans frem og grepet i stoffet blir mykere. Mønstrede samitumsilker egner seg til klær i motsetning til ullstoffer i taquete.

Teknikken samitum var nærmest enerådende brukt i mønstrede silkestoffer fram til tidlig middelalder hvor nye mønsterteknikker ble utviklet. Den ble likevel ikke helt borte og i middelalderen ble den gjerne brukt i ensfargede stoffer med og uten mønster (Geijer, 1972,163), men i nyere tid er denne teknikken ukjent og ikke lenger i bruk.

På bakgrunn av historiske og arkeologiske funn som er gjort i de to foregående hundre år dukket bindingene opp igjen og da knyttet til miljøer rundt undervisningsinstitusjoner. For eksempel; I København arbeidet vever og tekstilforsker John Becker med rekonstruksjoner av historiske bindinger, og gav ut boken "Pattern and loom" i 1986, det har vært miljøer i Sverige knyttet til vevskolen i Borås, men også i Norge var det mot slutten av 1970 tallet et lite miljø knyttet til Kunsthøyskolen i Bergen. Tekstilkunstner Inger Johanne Rasmussen, som i 1998 gav ut boken "Veving med fri mønstring" og artikkelforfatteren utarbeidet teknikker for moderne versjoner av disse bindingene til bruk i håndveving.

Taquete vevd i med ull renning og innslag. Til venstre kopi av et fragment funnet i sentral Asia, til høyre er funnet i Egypt. egge er datert til mellom 200-400 e. Kr.

MØNSTERTEKNIKKEN SAMITUM/TAQUETE

Ved å studere hvordan de turkise og hvite renningstrådene går på bildet over er det mulig å se hvilken funksjoner de to renningene har i samitum. Den hvite renningen binder innslagene til stoffet, her i en 1/2 kypert. Den turkise renningen skiller de to innslagene, slik at når det grønne innslaget går over denne renningen går det gule innslaget under. Minst to innslag går alltid i samme kypertskill og danner en passè. Når innslagene blir slått til, ser vi bare det innslaget som ligger over den turkise mønsterrenningen. Denne blir dekket av innslagene og synes hverken på retten og baksiden av stoffet. Den hvite binderenningen danner en 1/2 kypert, dette gir framsiden en glatt flate med kypert dominans, og materialets farge og glans kommer fram, mens baksiden får en mer kornet utseende. Taquete er bygget opp på samme måte, men binderenningen binder i en toskaft. Om det kun er to innslag i passè, blir de vevde flatene her lik på begge sidene, men fargene i mønsteret blir omvendte.

Bindemønsteret til høyre viser hvordan veven settes opp. Prikker i bindemønsteret forteller at hver annen renningstråd står i ro inne i veven, og i dette tilfellet er de heller ikke hovlet. Disse tilsvarer de turkise mønsterrenningstrådene på bildet. I en vanlig håndvevstol kan vi å veve mønster direkte på dette oppsettet.

Historisk ble mønsterrenningen, her den turkise, etter hvert hovlet på egne mønsterskaft som kunne rapportere mønster på stoffene.

Litteraturliste

John Becker – Pattern and Loom. First ed. Rhodos International Publishers, Copenhagen 1986.
Download print copyright Donald B. Wagner 2009 (11)

Agnes Geijer- Ur textilkonstens historia. Gidlunds förlag 1972 fjerde oplag 2006

Inger Johanne Rasmussen- "Veving med fri mønstring", Tell forlag, Oslo, 1998

Ulla Zyrus-Zetterström – Textilterminologi. Centraltryckeriet Åke Svendson AB, Borås 1995

Nettsteder

8 http://www.china.tu-berlin.de/menue/forschung/veranstaltungen/konferenzen/history_of_science_in_china/yz_abstracts/abstract_zhao_feng/ 13.03.2015

11 <http://donwagner.dk/Pattern-and-Loom.pdf> 13.03.2015

12 <http://www.britishmuseum.org/pdf/Pritchard.pdf> 13.03.2015